

Шаповал Є. О.

студент,

Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна,

Яковенко Р. В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економічної теорії,

маркетингу та економічної кібернетики,

Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

НЕФОРМАЛЬНА ЕКОНОМІКА ЯК СУСПІЛЬНИЙ ВИКЛИК

Неформальна економіка – сектор економіки, спрямований на отримання вигоди, в якій регулювання відбувається за рахунок домінуючих неформальних норм. Вона може бути визначена як вся економічна діяльність, що з різних причин не враховується офіційною статистикою та не входить до ВВП. Сам термін є визначенням протилежним до економіки, а серед економістів відсутня єдність у питанні, що саме вважати неформальною економікою.

Визначником поняття неформальної економіки є закон (мораль і соціальні норми не є визначними): наприклад злочинство та грабіж є елементами неформальної економіки, а конфіскація – ні.

В широкому розумінні до неї входять різні види економіки, такі як: тіньова, «сіра», нерегулярна, чорний ринок тощо.

Неформальну економіку можна визначити як сукупність відносин, притаманних всій економіці в цілому, як особливу стратегію (логіку) економічних агентів, спосіб заробити на задоволенні попиту людей, незалежно від легальності здійснюваних дій і, з іншого боку, можливість суб'єктів економіки переслідувати свої цілі в прийнятніших для них умовах, ніж ті, які існують у рамках законів [1].

Неформальна економіка існує за рахунок бажання держави посилити свій вплив на регуляцію економіки в різних галузях діяльності людини, а також завдяки недостатньому державному контролю або при монополізації транснаціональними корпораціями цілих ринків збуту товарів та послуг.

Нелегальна економіка — це стихійна і творча реакція народу на неспроможність держави задовольняти основні потреби зuboжілих мас (Ернандо де Сото) [1].

Знаходячись у скрутї людина починає шукати шляхи адаптації до ситуації, яка склалася. На цьому формується соціальна поведінка людини, а якщо з часом ситуація не покращується, це стає нормою для цілого прошарку населення. Вводячи нові закони, не змінивши ментальність людей, влада нічого не досягне. А виходячи з економічної моделі злочину та покарання (чим більше вигоди приносить правопорушення, тим більше ресурсів

потрібно витратити на його стримання, або потрібно вводити жорсткіші закони), можна дійти висновку, що створення державної регуляції задоволення суспільними благами та зменшення рівня соціальної напруги є першочерговою умовою побудови держави з низьким рівнем тінізації економіки.

Серед видів неформальної економіки та підприємництва виділяють наступні форми:

- крадіжки, пограбування, розбій;
- корупція;
- контрабанда;
- браконьєрство;
- контрафактне виробництво;
- найм нелегальних мігрантів;
- виробництво наркотичних засобів, тощо.

Незаконна торгівля є явищем, протилежно пропорційним до заборони. Наприклад, зростання вживання наркотиків спостерігається саме після їх заборони; у США, після заборони вивозу з Африки рабів, поживилася торгівля чорношкірими рабами, тощо. Механізм при цьому дуже ефективний: держава створює попит на товар шляхом його заборони — ціна на чорному ринку стрімко зростає. Як наслідок, пропозиція на чорному ринку забороненого товару стимулює попит за рахунок можливості отримання великого прибутку (для продавця) і отримання «екзотичного» товару (для покупця).

Основними причинами порушень державних вимог і обмежень є:

- недосконалість законодавчої бази;
- низька ефективність системи державного управління;
- висока економічна вигода порушень закону.

Також підвидом неформальної економіки є законне виробництво товарів і надання послуг, яке нерегламентоване державою [2].

Найпростішими та найлегальнішими формами тіньової економіки є:

- виробництво у домашніх господарствах;
- невеликі підробітки (неофіційні, неоподатковані);
- орендні угоди (квартира, кімната, гараж тощо).

Зазвичай одноосібні або сімейні види бізнесу застосовують такі методи (для великих підприємств вони не принесуть великої користі):

- неприхована від держави діяльність, але в силу певних обставин частково неоподаткована;
- легальна економічна діяльність, у процесі якої відбувається часткове або повне ухилення від сплати податків;
- навмисно прихована від держави економічна діяльність.

Для великих підприємств притаманні методи:

- контрафактного виробництва;
- тіньової бухгалтерії;
- нелегального працевлаштування;
- промислового шпигунства;

- валютно-фінансові махінації.

Для поліпшення стану економіки на сучасному етапі необхідними є:

- ухвалення і реалізація програми легалізації тіньової економіки некримінального походження;
- прийняття пакету законів та поправок, які б посилили захист приватного підприємництва;
- активізація роботи антикорупційного бюро;
- локалізація та нейтралізація організованої злочинності;
- утворення бюро дослідження тіньової економіки;
- підвищення рівня життя населення, платоспроможності громадян;
- посилення прикордонної пильності для запобігання ввозу контрабанди;
- викорінення контрафактного виробництва;
- послаблення податкового пресу та посилення контролю за сплатою податків;
- зниження кредитної відсоткової ставки для підприємців;
- і, на нашу думку, найголовніше – зміна ментальності людей, їх переконань про тіньову економіку та виховання щодо дотримання закону, соціальних та етнічних норм, які лежать в основі поваги до приватної власності та підприємництва.

Література:

1. Неформальна економіка [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Неформальна_економіка.
2. Соціально-економічні аспекти тінізації малого підприємництва [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://pidruchniki.com/10810806/ekonomika/sotsialno-ekonomichni_aspekti_tinizatsiyi_malogo_pidpriyemnitstva.